

ЛОГІСТИЧНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ СУБ'ЄКТІВ БІЗНЕСУ В РИНКОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

В. П. ЛЕЩУК, доктор економічних наук
(Луцька філія Тернопільського національного університету)

Анотація. У публікації розглянуті питання управління фінансовими потоками суб'єкта бізнесу з чіткою логікою його функціонування. Наводяться завдання, вимоги та особливості його формування у суб'єкта підприємництва. Розкрито основні складові фінансової логістики та особливості ефективного функціонування в системі логістичної діяльності підприємства загалом.

Ключові слова: логістика, фінансова логістика, система фінансової логістики, фінансові потоки, система управління фінансовими потоками.

Діяльність сучасних підприємств України характеризується складністю та динамічністю виробничо-господарських і фінансових зв'язків, що відображаються у складних потокових процесах. Одним із вагомих резервів ефективного управління підприємством є забезпечення гармонізації потокових процесів з урахуванням впливу внутрішнього та зовнішнього середовища. Досягти цього можна, запровадивши комплексне управління фінансовими ресурсами на основі логістичного підходу. Запровадження їх у систему управління фінансовими потоками на більшості вітчизняних підприємств зазвичай не має наукового обґрунтування, а прийняття управлінських рішень здійснюється інтуїтивно, спираючись на власний досвід керівників підприємства. У зв'язку з цим питання управління фінансовими потоками суб'єктів бізнесу на основі логістичного підходу в ринкових умовах є важливим і актуальним.

Концептуальні основи управління фінансовими потоками в логістичних системах висвітлено в працях зарубіжних економістів: Д. Бауерсокса, О. Бутрина, Дж. Бушера, О. Зевакова, Д. Клосса, М. Кристофера, Б. Миротина, С. Нагловського, Р. Радіонова, Дж. Хескетта та ін., а також вітчизняних учених: І. Бланка, Л. Балабанової, Є. Крикавського, М. Лепи, О. Лактіонової, Р. Ларіної, І. Сіренка, О. Три-

діда, Л. Федулової, Л. Шемаєвої, М. Чумаченка, Н. Чухрай, І. Швець та ін. Крім того, опублікована велика кількість робіт, присвячених окремим питанням управління фінансовими ресурсами, більшість із яких можна використати як практичні вказівки для фінансових служб. Однак достатньої уваги не приділено питанням розробки підходу до формування і застосування цілісного організаційно-економічного підходу до управління фінансовими потоками підприємств з чіткою логікою функціонування.

Мета статті – дослідити і виокремити необхідні логічні елементи управління фінансовими потоками вітчизняних підприємств.

Нині в Україні є потреба в розробці наукових підходів і застосуванні практичних методів логістики у діяльності господарюючого суб'єкта. Логістика як один із сучасних інструментів господарювання підприємств ще не набула такого значення і розвитку в Україні як за кордоном, де створені й успішно функціонують ряд логістичних співтовариств, організацій, асоціацій, інститутів. Найбільш відомі з них: Американське товариство проблем управління виробництвом і запасами, Американська рада з управління логістикою, у Європі – інститут логістики й управління дистрибуцією (Великобританія), Англійська Національна рада з управління розподілом,

Центр логістики (Іспанія), Французька асоціація логістики у виробництві (Франція), асоціації логістики в Голландії, Італії, Германії, Фінляндії, Швейцарії та інші, які входять до Європейської логістичної асоціації (ЄЛА). В останнє десятиліття в Україні засновано ряд логістичних компаній, що діють у сфері надання транспортних послуг (в напрямку так званої транспортної логістики).

Оскільки мова йтиме про необхідність і особливості застосування логістичного підходу до управління фінансовими потоками підприємства, визначимо економічну сутність поняття «логістика». Поняття «логістика» походить від грецького слова «λόγος» (логос) (англійською – «logistics»), що означає пропорція, підрахунок, підстава, промова, або мистецтво обрахунків, уміння обмірковувати. Більшість науковців зводять логістику до управління матеріальними або матеріально-інформаційними потоками. Наприклад, В. Сергеев [9] характеризує логістику як «...інтегральний інструмент менеджмента, способствующий достижению стратегических, тактических или оперативных целей организации бизнеса за счет эффективного, с точки зрения снижения общих затрат и удовлетворения требований конечных потребителей к качеству продуктов и услуг, управления материальными и (или) сервисными потоками, а также сопутствующими им потоками информации и финансовых средств». Подібної думки дотримується і Є. Крикавський, який вказує, що «логістика – це наука про оптимальне управління матеріальними, інформаційними та фінансовими потоками в економічних адаптивних системах із синергічними зв'язками» [5].

Разом із тим, фінансові ресурси підприємства є джерелом формування усіх інших видів ресурсів (матеріальних, трудових та інформаційних). Процес управління фінансовими ресурсами підприємства необхідно розглядати в комплексі з управлінням іншими видами ресурсів, тобто певної логістичної системи. Логістична система (ЛС) – це адаптивна система зі зворотним зв'язком, яка виконує ті чи ті логістичні функції (операції), складається із підсистем і має розвинуті внутрішньосистемні

зв'язки та зв'язки із зовнішнім середовищем [7].

Елементом такої системи є фінансова логістика, яка являє собою науку «...про управління фінансовими потоками та взаємозв'язки між ними у відкритих фінансово-економічних системах на основі інформації по організації матеріальних потоків відповідно до загальних цілей і критеріїв ефективності» [3]. Загальна концепція фінансової логістики реалізується на основі системного підходу, який використовується для глибшого її розуміння та більш ефективного проведення логістичних досліджень у сфері управління фінансовими потоками підприємства. Проте зазначимо, що універсальні підходи можуть бути сформульовані лише на загальному рівні, оскільки – це процес індивідуальний для кожного підприємства, який має враховувати всі особливості його діяльності.

Головним завданням фінансової логістики є управління фінансовими потоками з метою збільшення вартості бізнесу. Враховуючи зарубіжний і вітчизняний досвід управління фінансовими потоками можна виокремити конкретні задачі реалізації загального завдання фінансової логістики [3, 8].

1. Фінансове прогнозування, планування, бюджетування та діагностика діяльності підприємства, яке реалізується шляхом оцінки ефективності капіталовкладень; розробки чіткого алгоритму руху потоків грошових коштів; побудову фінансових моделей використання коштів; підготовки і ведення фінансового обліку, контролю та аудиту.

2. Вивчення фінансового ринку: оцінка механізму формування і регулювання вільних залишків на валютних і поточних рахунках з метою отримання додаткового прибутку від операцій на фінансовому ринку із застосуванням високоприбуткових фінансових інструментів.

3. Управління фінансовим капіталом та інвестиціями, яке передбачає управління ліквідністю і платоспроможністю, нерозподіленим прибутком, кредитами та позичками, управління кредиторською заборгованістю, управління випуском цінних паперів (облігацій і векселів), управління фінансовим лізингом,

управління продажем корпоративних прав; формування та управління фінансовими ресурсами, управління інвестиційними програмами, управління іншими джерелами фінансування.

4. Координація оперативного (поточного) управління матеріальними, фінансовими та інформаційними потоками шляхом створення чіткого розподілу обов'язків і відповідальності між структурними підрозділами; налагодженої системи управління звітності між відділами; гнучкої системи логістичного адміністрування.

Логістичний підхід до управління фінансовими потоками повинен відповідати конкретним вимогам, зокрема можливість адаптації механізму управління до зміцни умов управління фінансовими ресурсами, прив'язка до конкретного підприємства чи групи підприємств, об'єктивність, достовірність прогнозів, планів і фактичних показників, які використовуються, зіставність планових і фактичних показників, які використовуються; можливість застосування для максимальної кількості управлінських рішень в контексті інших видів діяльності підприємства (інвестиційної, операційної).

Щоб створити дієвий механізм управління фінансовими потоками, необхідно враховувати особливості реалізації та вдосконалення управління фінансовими потоками підприємств. Перелічимо їх:

1. Необхідність подолання стереотипу не потрібності формалізації процедур управління фінансовими потоками. Передумови для появи такого стереотипу не завжди об'єктивні, оскільки визначаються переважно малою значимістю інформації, яка використовується в процесі управління, що, в свою чергу, зазвичай, буває спричинене низьким рівнем кваліфікації кадрів, і лише іноді (об'єктивно) елементарністю здійснюваних підприємством операцій.

2. Недостатній обсяг внутрішніх і обмежений доступ до зовнішніх фінансових потоків для конкретного суб'єкта бізнесу. Це зумовлюється прагненням до поєднання максимально можливого використання власних фінансових ресурсів із залученням найбільш

дешевих позикових фінансових ресурсів за умови дотримання хоча б мінімального рівня ліквідності та досягнення максимальної віддачі загальної суми фінансових ресурсів. Можливість своєчасного виявлення і реалізації внутрішніх резервів досягається за рахунок детального, всебічного планування доходів і витрат підприємства, а також динаміки його фінансового стану. Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів дозволяє своєчасно виявити необхідність зміни напрямків використання фінансових ресурсів та оперативно здійснити її.

3. Необхідність чіткого визначення джерел формування фінансових ресурсів на стадії планування. Вітчизняний досвід свідчить, що суб'єкти господарювання в тій чи іншій мірі планують свою діяльність, але з різним рівнем конкретизації планових показників, тривалістю планового періоду, і ступенем грамотності підходів. Нерідко навіть на великих підприємствах спостерігається планування доходів і витрат без прив'язки один до одного, або планування на рівні загальних орієнтирів, переважно загального обсягу виробництва без розбиття на конкретні напрямки діяльності чи види продукції. Така система організації планування є непослідовною, оскільки не дає точної відповіді на питання, яка сума фінансових ресурсів потрібна для отримання запланованого фінансового результату, а зіставлення планових доходів і витрат не дає можливості об'єктивно оцінити ефективність діяльності підприємства.

4. Необхідність упровадження планування витрат з урахуванням встановленого планового нормативу доходу і виробничої програми (планового обсягу виробництва продукції в розрізі номенклатури), за рахунок якої планується сформувати дохід, із зазначенням інформації, необхідної для складання певних планів і бюджетів, а також вихідної інформації, яку вони дають, і напрямів подальшого її застосування.

5. Необхідність планування діяльності суб'єкта в прив'язці до організаційно-фінансової структури, тобто не тільки до окремих напрямів діяльності, а й до підрозділів або співробітників, які відповідальні за здійснен-

ня окремих елементів цих напрямів діяльності. Практика показує, що на більшості підприємств при чіткій ієрархії підпорядкування підрозділів немає чіткої системи розподілу відповідальності. Формування чіткої організаційної фінансової структури підприємства реально підвищує якість управління лише в тому разі, якщо сформована структура постійно використовується у процесі здійснення фінансових операцій, планування, прогнозування, фінансового аналізу.

6. Необхідність прогнозування як загальної суми фінансових ресурсів, так і окремих їх видів на коротко- і довгострокову перспективу (формуванню фінансової стратегії підприємства має передувати здійснення відповідних фінансових прогнозів).

7. Необхідність подолання вузькості підходу до оцінки фінансового стану. На переважній більшості підприємств діагностика фінансового стану здійснюється лише поверхнево і обмежується зіставленням дебіторської і кредиторської заборгованості, визначенням деяких показників ліквідності. Разом із тим дані про фінансовий стан підприємства, його динаміку є відправною точкою, вхідною інформацією для подальшого управління їх фінансовими ресурсами.

8. Необхідність застосування економіко-математичних методів в управлінні фінансовими ресурсами підприємств. Це дозволяє не тільки аналізувати великі масиви даних, виявляти негативний вплив певних факторів на результативні показники фінансової діяльності підприємства, а й оперативно нейтралізувати їх вплив.

9. Необхідність врахування при створенні цього механізму організаційно-економічної структури підприємства.

10. Доцільність управління фінансовими потоками підприємств у контексті застосування логістичного підходу та сформованої системи бізнесу. Логістичний підхід передбачає рівнозначний підхід до врахування в процесі управління фінансовою діяльністю, поряд з фінансовими ресурсами, ще й тих видів ресурсів, у які вони трансформуються, тобто матеріальних, трудових та інформаційних.

Формування організаційно-економічного механізму управління фінансовими потоками суб'єкта господарювання необхідно проводити в певній послідовності на основі логістичного підходу: визначити передумови й окреслити перелік задач, які повинні бути вирішені в процесі створення і практичного застосування механізму управління фінансовими потоками, сформулювати вимоги та принципи побудови механізму управління ними, а також обґрунтувати особливості здійснення та напрями вдосконалення системи управління. Загалом, фінансову логістику можна охарактеризувати як системний підхід до формування механізму управління фінансовими потоками, що у взаємодії із логістичним підходом до управління видами ресурсів підприємства забезпечує максимальне задоволення потреб у фінансових ресурсах із оптимальними витратами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бердар М. М. Управління процесом формування і використання фінансових ресурсів підприємства на основі логістичного підходу / М. М. Бердар // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 5 [83]. – С. 133–138.
Berdar M. M. Upravlinnya protsesom formuvannya i vikoristannya finansovih resursiv pidpriemstva na osnovi logistichnogo pidhodu / M. M. Berdar // Aktualni problemi ekonomiki. – 2008. – № 5 [83]. – S. 133–138.
2. Вахновська Н. А. Логістичний підхід щодо формування механізму управління фінансовими ресурсами суб'єктів підприємництва регіону / Н. А. Вахновська // Економічні науки. Серія: Регіональна економіка : зб. наук. праць ЛНТУ. – Луцьк, 2011. – Вип. 8 (31). – Ч. 1. – С. 65–74.
Vahnovska N. A. Logistichniy pidhid schodo formuvannya mehanizmu upravlinnya finansovimi resursami sub'ektiv pidpriemnitstva regionu / N. A. Vahnovska // Ekonomichni nauki. Seriya: Regionalna ekonomika : zb. nauk. prats LNTU. – Lutsk, 2011. – Vip. 8 (31). – Ch. 1. – S. 65–74.
3. Говорушко Т. А. Особливості управління системою фінансової логістики підприємства в ринковому середовищі / Т. Говоруш-

- ко, Н. Обушна, Н. Собко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2013. – № 2. – С. 53–62.
- Govorushko T. A. Osoblivosti upravlinnya sistemoyu finansovoyi logistiki pidpriemstva v rinkovomu seredovischi / T. Govorushko, N. Obushna, N. Sobko // Zbirnik naukovih prats Natsionalnogo universitetu derzhavnoyi podatkovoyi sluzhbi Ukraini. – 2013. – № 2. – S. 53–62.
4. Гриценко Л. Л. Контролінг грошових потоків підприємств / Л. Гриценко, І. Боярко, В. Роєнко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 3 (105). – С. 148–154.
- Gritsenko L. L. Kontroling groshovih potokiv pidpriemstv / L. Gritsenko, I. Boyarko, V. Roenko // Aktualni problemi ekonomiki. – 2010. – № 3 (105). – S. 148–154.
5. Крикавський Є. В. Логістика для економістів / Є. Крикавський. – Львів : Вид-во ЛНУ «Львівська політехніка», 2004. – 448 с.
- Krikavskiy E. V. Logistika dlya ekonomistiv / E. Krikavskiy. – Lviv : Vid-vo LNU «Lvivska politehnika», 2004. – 448 s.
6. Концева В. В. Фінансові потоки в логістичних системах / В. Концева, С. Костенко // Вісник Національного транспортного університету. – 2009. – № 19. – С. 54–62.
- Kontseva V. V. Finansovi potoki v logistichnih sistemah / V. Kontseva, S. Kostenko // Visnik Natsionalnogo transportnogo universitetu. – 2009. – № 19. – S. 54–62.
7. Ларіна Р. Р. Логістика : навч. посіб. / Р. Р. Ларіна. – Д. : ВІК, 2005. – 335 с.
- Larina P. P. Logistika : navch. posib. / P. P. Larina. – D. : VIK, 2005. – 335 s.
8. Майборода О. В. Управління фінансовими потоками підприємства : дис. ... канд. екон. наук : 08.04.01 / О. Майборода. – Суми, 2006. – 244 с.
- Mayboroda O. V. Upravlinnya finansovimi potokami pidpriemstva : dis. ... kand. ekon. nauk : 08.04.01 / O. Mayboroda. – Sumi, 2006. – 244 s.
9. Сергеев В. И. Логистика в бизнесе / В. И. Сергеев. – М. : ИНФРА, 2001. – 608 с.
- Sergeev V. I. Logistika v biznese / V. I. Sergeev. – M. : INFRA, 2001. – 608 s.

В. Ф. Лещук, доктор экономических наук (Луцкий филиал Тернопольского национального университета). Логистический подход к управлению финансовыми потоками субъектов бизнеса в рыночной среде.

Аннотация. В публикации подлежат рассмотрению вопросы управления финансовыми потоками субъекта бизнеса с четкой логикой его функционирования. Наводятся задачи, требования и особенности его формирования у субъекта предпринимательства. Раскрыты основные составляющие финансовой логистики и особенности эффективного функционирования в системе логистической деятельности предприятия в целом.

Ключевые слова: логистика, финансовая логистика, система финансовой логистики, финансовые потоки, система управления финансовыми потоками.

V. Leshchuk, Dc. Econ. Sci. (Lutsk branch of the Ternopil National University). Logistic going is near management of business subjects financial streams in market environment.

Summary. In a publication subject consideration of question of management of business subjects financial streams with clear logic of his functioning. A task, requirements and features of his forming, is pointed for a business entity. The basic constituents of financial logistic and feature of the effective functioning are exposed in the system of logistic activity of enterprise on the whole.

Keywords: logistic, financial logistic, system of financial logistic, financial streams, control system by financial streams.